

Eesti Naabrivalve MTÜ seisukoht politsei ja piirivalve seaduse, päästeseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta

Siseministeeriumile

19.06.2026

Eesti Naabrivalve MTÜ tänab võimaluse eest avaldada arvamust politsei ja piirivalve seaduse, päästeseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta.

Eesti Naabrivalve toetab eelnõu üldist eesmärki tugevdada riigi kriisivalmidust, sisejulgeoleku ja elanikkonnakaitse toimepidevust ning luua selgemad õiguslikud alused kriisireservi, kriisirolliga vabatahtlike ja endiste teenistujate reservi kaasamiseks. Pikaajaliste ja keerukate kriiside korral on vältimatu, et riigil oleks võimalik kaasata väljaõppega, kontrollitud ja selge õigusliku staatusega inimesi, kelle roll, vastutus, sotsiaalsed tagatised ning tööandjaga seotud erisused on eelnevalt määratletud.

Samas juhime tähelepanu eelnõu mõistelisele kitsaskohale. Eelnõu ja seletuskiri kasutavad vabatahtlikkuse mõistet valdavalt Siseministeeriumi valitsemisala ametlike või õiguslikult reguleeritud vabatahtlike süsteemide tähenduses. Sellises käsitluses on vabatahtlik eeskätt inimene, kes on registreeritud, välja õpetatud, kontrollitud või kaasatud konkreetse ametkondliku kriisirolli või reservi kaudu.

Selline käsitlus on kriisireservi loomise vaates arusaadav ja vajalik, kuid see ei hõlma kogu vabatahtlikkust, millele Eesti elanikkonnakaitse ja kohalik kriisivalmidus tegelikult toetuvad.

Eesti Naabrivalve hinnangul on oluline eristada vähemalt nelja vabatahtliku panustamise kihti:

1. Kriisirolliga vabatahtlik

Isik, kellele pädev asutus on määranud kriisirolli, kelle kaasamine toimub seaduses sätestatud alustel ning kellel on selged õigused, kohustused, väljaõpe, tagatised ja tööandjaga seotud erisused.

2. Teenistujate reservi liige

Endine teenistuja või vajalike teadmiste ja oskustega isik, kes annab nõusoleku osaleda reservi väljaõppes, täiendusõppes ning kriisi lahendamises seaduses sätestatud korras.

3. Välvavabatahtlik

Isik, kes soovib kriisiolukorras spontaanselt panustada, kuid ei ole varem kuulunud püsivasse vabatahtlike süsteemi ega pruugi olla eelnevalt välja õpetatud või rolliga seotud.

4. Kogukondlik vabatahtlik või kogukondlik abistaja

Isik, kes ei täida ametlikku kriisirolli ega oma ametkondlikke volitusi, kuid panustab oma kogukonna, Naabrivalve sektori, korteriühistu, küla, asumiseltsi või muu kohaliku võrgustiku kaudu kriisivalmidusse, kohaliku olukorrateadlikkuse hoidmisse, abivajajate märkamisse ja esmasesse kogukondlikku toimetulekusse.

Eesti Naabrivalve peab oluliseks, et eelnõu seletuskiri eristaks selgelt ametliku kriisireservi ja kriisirolliga vabatahtlike regulatsiooni laiemast kogukondlikust vabatahtlikkusest. Kõik kriisis vajalikud vabatahtlikud ei ole kriisirolliga vabatahtlikud. Samas ei tähenda see, et nende panus oleks väheoluline.

Kohalikul tasandil on kriisi ajal sageli otsustava tähtsusega inimesed, kes tunnevad oma piirkonda, naabreid ja tegelikke kohalikke olusid. Nad teavad, kes elab üksi, kellel võib olla liikumisraskus,

milline tee või ligipääs võib katkeda, kellel on vajalik vahend või oskus, milline info on usaldusväärne ning milline kuulujutt võib tekitada kahju. Selline paikne teadmine ei asenda Päästeameti, Politsei- ja Piirivalveameti, Häirekeskuse, kohaliku omavalitsuse ega teiste ametlike struktuuride ülesandeid, kuid toetab nende tööd ja aitab vähendada koormust olukordades, kus ametkondlik ressurs on piiratud.

Naabrivalve sektorid moodustavad üle Eesti olemasoleva kohaliku võrgustiku, millel on piirkond, liikmeskond, sektorivanem, kontaktid ja kokkulepe panustada oma piirkonna turvalisusse. Kriisivalmiduse vaates saab sellisest võrgustikust kujuneda oluline kohalik valmisolekukiht, kui sellele lisanduvad selged rollid, paikne tuumik, kokkulepitud sidekanalid, abistajate ja abivajajate usalduslik kaardistus ning koostöö kohaliku omavalitsuse ja ametkondadega.

Seetõttu teeme ettepaneku täiendada eelnõu seletuskirja järgmisel põhimõttel:

Käesolev eelnõu reguleerib eelkõige Siseministeeriumi valitsemisala ametliku kriisireservi, kriisirolliga vabatahtlike ja teenistujate reservi õiguslikku staatust. Samas tuleb eristada seda laiemast kogukondlikust vabatahtlikkusest, mille kaudu elanikud, kohalikud võrgustikud, vabaühendused, korteriühistud, asumiseltsid ja Naabrivalve sektorid panustavad kriisivalmidusse, kohaliku olukorrateadlikkuse hoidmisse, abivajajate märkamisse ning esmasesse kogukondlikku toimetulekusse. Kogukondlik vabatahtlikkus ei asenda kriisirolliga vabatahtlikke ega ametkondade ülesandeid, kuid moodustab olulise elanikkonnakaitse ja kriisivalmiduse toetava kihi.

Lisaks palume kaaluda seletuskirjas või rakenduslikes juhistes järgmiste põhimõtete väljatoomist.

Esiteks, kriisireservi ja kogukondliku vabatahtlikkuse mõisteid ei tohiks omavahel samastada. Kriisireserv on ametlikult määratletud, väljaõppe ja õigusliku staatusega süsteem. Kogukondlik vabatahtlikkus on laiem ühiskondlik võimekus, mis aitab inimestel ja piirkondadel esmast toimetulekut korraldada enne välise abi saabumist või selle kõrval.

Teiseks, välvabatahtlike kaasamisel tuleks kasutada olemasolevaid kohalikke võrgustikke. Spontaanne abivalmidus on kriisis väärtuslik, kuid ilma suunamise, rollide ja kontaktpunktita võib see muutuda ebaefektiivseks, dubleerivaks või riskantseks. Naabrivalve sektorid, korteriühistud, külavanemad, asumiseltsid ja teised kohalikud võrgustikud võivad aidata välvabatahtlikke kohapeal paremini suunata, ilma et neile antaks ametkondlikke volitusi.

Kolmandaks, kogukondlike vabatahtlike puhul tuleb hoida selget piiri pädevuse ja vastutuse vahel. Kogukondlik vabatahtlik või abistaja ei peaks saama seadusest tulenevaid ametkondlikke volitusi ega võtma üle Päästeameti, Politsei- ja Piirivalveameti, Häirekeskuse, Kaitseväge või kohaliku omavalitsuse ülesandeid. Tema panus seisneb eeskätt märkamises, info vahendamises, naabrite toetamises, abivajajate esmases kontaktis, kohaliku olukorrateadlikkuse hoidmises ning kokkulepitud kogukondlikes tegevustes.

Neljandaks, kriisi- ja sõjaaja rollide kattuvuse vältimise kõrval tuleks arvestada ka sellega, et paljud kogukondade aktiivsed inimesed võivad kriisi ajal lahkuda ametlikke, reservi- või vabatahtlikke kohustusi täitma. Seetõttu on oluline toetada just paiksete kogukondlike tuumikute kujunemist, mis ei sõltu ainult nendest inimestest, kellel on juba ametlik roll riigikaitstes, päästes, politseis või muudes vabatahtlikes struktuurides.

Viiendaks, kogukondliku vabatahtlikkuse käsitlemisel tuleb pöörata tähelepanu andmekaitsele ja usaldusele. Kohalikul tasandil võib olla vajalik teada, kes vajab abi ja kes saab aidata, kuid selline info peab olema kogutud minimaalsuse, nõusoleku, eesmärgipärasuse ja piiratud ligipääsu

põhimõttel. Riik peaks soodustama selliste usalduslike kohalike kokkulepete tekkimist, mitte asendama neid ülemäärase andmekogumise või bürokraatliku aruandlusega.

Kokkuvõttes leiab Eesti Naabrivalve, et eelnõu on vajalik samm ametliku kriisireservi tugevdamisel, kuid eelnõu seletuskiri peaks selgemalt tunnistama ka ametliku kriisireservi ümber paiknevat kogukondlikku vabatahtlikkust. Ilma selle eristusest võib vabatahtlikkuse mõiste riigi tasandil liigselt kitseneda ning jätta nähtamatuks suure osa kohalikust valmisolekust, millele elanikkonnakaitse tegelikult toetub.

Eesti Naabrivalve on valmis Siseministeeriumi, Päästeameti, Politsei- ja Piirivalveameti, kohalike omavalitsuste ja teiste partneritega edasi arutama, kuidas olemasolevate Naabrivalve sektorite baasil toetada kogukondlikku kriisivalmidust viisil, mis täiendab ametlikku kriisireservi, kuid ei dubleeri ega asenda seda.

Lugupidamisega

Henrik Pöder

Tegevjuht

Eesti Naabrivalve MTÜ